

Spis treści

Przedmowa / 11

1

Wprowadzenie w tematykę sieci neuronowych / 15

1.1.	Wstęp	15
1.2.	Podstawowe architektury sieci neuronowych	18
1.2.1.	Sieć jednokierunkowa jednowarstwowa	18
1.2.2.	Sieć jednokierunkowa wielowarstwowa	19
1.2.3.	Sieci rekurencyjne	19
1.3.	Przegląd podstawowych metod uczenia sieci	20
1.3.1.	Uczenie pod nadzorem	21
1.3.2.	Uczenie z krytykiem	24
1.3.3.	Uczenie samoorganizujące się typu Hebb'a	26
1.3.4.	Uczenie samoorganizujące się typu konkurencyjnego	28
1.4.	Zdolności uogólniania sieci neuronowej	32

2

Sieci neuronowe jednokierunkowe wielowarstwowe / 37

2.1.	Podstawowe zależności odnoszące się do neuronu	37
2.2.	Podstawowe definicje funkcji celu	39
2.3.	Algorytm propagacji wstecznej w postaci klasycznej	44
2.4.	Wyznaczanie gradientu metodą grafów przepływowych	47
2.5.	Algorytmy gradientowe optymalizacji w zastosowaniu do uczenia sieci	52
2.5.1.	Zależności podstawowe	52
2.5.2.	Algorytm największego spadku	54
2.5.3.	Algorytm zmiennej metryki	56
2.5.4.	Algorytm Levenberga-Marquardta	58
2.5.5.	Metoda gradientów sprzężonych	59
2.6.	Metody doboru współczynnika uczenia	60
2.6.1.	Stały współczynnik uczenia	61

2.6.2.	Adaptacyjny dobór współczynnika uczenia	61
2.6.3.	Dobór współczynnika uczenia przez minimalizację kierunkową	63
2.6.4.	Reguła delta-bar-delta doboru współczynnika uczenia	66
2.7.	Metoda gradientów sprzężonych z regularyzacją	68
2.8.	Algorytmy heurystyczne	71
2.8.1.	Algorytm Quickprop	71
2.8.2.	Algorytm RPROP	72
2.9.	Porównanie efektywności algorytmów uczących	73
2.10.	Elementy optymalizacji globalnej	75
2.11.	Metody inicjalizacji wag	81
2.11.1.	Inicjalizacja losowa	82
2.11.2.	Zastosowanie uogólnionej reguły Hebba do inicjalizacji wartości wag	87
2.11.3.	Inicjalizacja wag z zastosowaniem algorytmu samoorganizacji	89

3

Dobór optymalnej architektury sieci wielowarstwowej i danych uczących / 93

3.1.	Zdolności uogólniania sieci wielowarstwowej	95
3.2.	Metody redukcji sieci	98
3.2.1.	Metody wrażliwościowe redukcji	100
3.2.2.	Metody funkcji kary	107
3.2.3.	Metoda rozkładu SVD	110
3.3.	Algorytm kaskadowej korelacji Fahlmana	113
3.4.	Sieć neuronowa z rozszerzeniem funkcyjnym	119
3.4.1.	Sieć funkcyjna Pao	119
3.4.2.	Sieć sigma-pi	123
3.5.	Analiza wrażliwościowa danych uczących	125
3.6.	Zwiększanie zdolności uogólniania sieci przez wtrącanie szumu do wzorców uczących	129

4

Wybrane zastosowania sieci neuronowych wielowarstwowych / 133

4.1.	Rozpoznawanie wzorców	133
4.1.1.	Blok przesunięcia	134
4.1.2.	Blok skalujący	135
4.1.3.	Blok rotacji	135
4.1.4.	Układ klasyfikatora neuronowego	137
4.1.5.	Układ interpretera	137
4.2.	Kompresja danych	138
4.2.1.	Sieć neuronowa wielowarstwowa do kompresji danych	138
4.2.2.	Miary kompresji	140
4.2.3.	Hierarchiczny podział kompresowanych danych	141
4.3.	Sieć neuronowa interpolująca	145
4.3.1.	Interpolacja przebiegów czasowych	145
4.3.2.	Regeneracja obrazów z wykorzystaniem sieci interpolującej	147

4.4.	Modelowanie i sterowanie obiektów dynamicznych	148
4.4.1.	Wprowadzenie	148
4.4.2.	Identyfikacja obiektu dynamicznego z zastosowaniem sieci neuronowej . .	151
4.4.3.	Schematy sterowania neuronowego obiektów dynamicznych	153
4.5.	Predykcja obciążeń systemu elektroenergetycznego	155
4.5.1.	Architektura sieci i dane uczące	157
4.5.2.	Wyniki eksperymentów numerycznych	158

5

Sieci neuronowe o radialnych funkcjach bazowych / 160

5.1.	Podstawy matematyczne	161
5.2.	Sieć neuronowa radialna	165
5.3.	Metody uczenia sieci neuronowych radialnych	169
5.3.1.	Losowy wybór centrów funkcji bazowych	171
5.3.2.	Dobór parametrów funkcji radialnych przy zastosowaniu procesu samoorganizacji	172
5.3.3.	Algorytm probabilistyczny doboru parametrów funkcji radialnych	176
5.3.4.	Algorytmy uczące oparte na propagacji wstecznej	178
5.3.5.	Metody doboru liczby funkcji bazowych	180
5.3.6.	Metoda ortogonalizacji Grama-Schmidta	182
5.4.	Porównanie sieci radialnych z sieciami sigmoidalnymi	186

6

Sieci rekurencyjne / 189

6.1.	Wprowadzenie	189
6.2.	Sieć autoasocjacyjna Hopfielda	191
6.2.1.	Zależności podstawowe	191
6.2.2.	Tryb uczenia sieci Hopfielda	195
6.2.3.	Tryb odtworzeniowy sieci Hopfielda	198
6.2.4.	Implementacja sprzętowa sieci Hopfielda	200
6.3.	Sieć Hamminga	203
6.4.	Sieć typu BAM	207
6.4.1.	Opis działania sieci Kosko	207
6.4.2.	Modyfikacja uczenia sieci BAM	209
6.4.3.	Modyfikacja struktury sieci BAM	211
6.5.	Rekurencyjna sieć neuronowa typu RTRN	215
6.5.1.	Opis struktury sieci	215
6.5.2.	Algorytm uczenia sieci	217
6.6.	Rekurencyjna sieć Elmana	219
6.6.1.	Ogólne zależności opisujące sieć	219
6.6.2.	Uczenie sieci przy zastosowaniu zmodyfikowanego algorytmu Williamsa-Zipsera	221
6.6.3.	Zastosowanie algorytmu kaskadowej korelacji Fahlmana	223
6.7.	Rekurencyjna metoda propagacji wstecznej	224

7

Sieci samoorganizujące się na podstawie reguły Hebba / 229

7.1.	Aspekt energetyczny samoorganizacji Hebba	230
7.2.	Analiza składników głównych (PCA)	231
7.2.1.	Podstawy matematyczne	231
7.2.2.	Estymacja pierwszego składnika głównego	232
7.2.3.	Estymacja wielu składników głównych	233
7.3.	Sieci neuronowe typu Heraulta-Juttana	235
7.3.1.	Zależności podstawowe sieci	235
7.3.2.	Algorytm Heraulta-Juttana w zastosowaniu do sieci rekurencyjnej	238
7.3.3.	Uogólniony algorytm uczenia sieci rekurencyjnej	240
7.3.4.	Algorytm uczący sieci jednokierunkowej	243
7.3.5.	Sieć do separacji sygnałów z opóźnieniami	247

8

Sieci samoorganizujące się działające na zasadzie współzawodnictwa / 249

8.1.	Zależności podstawowe	249
8.1.1.	Miary odległości między wektorami	251
8.1.2.	Problem normalizacji wektorów	252
8.1.3.	Miara organizacji sieci	253
8.1.4.	Mechanizm zmęczenia neuronów	255
8.2.	Algorytmy uczenia sieci samoorganizujących się	256
8.2.1.	Algorytm Kohonena	257
8.2.2.	Algorytm stochastycznej relaksacji	258
8.2.3.	Algorytm SCS	258
8.2.4.	Algorytm gazu neuronowego	259
8.2.5.	Porównanie algorytmów samoorganizacji	260
8.3.	Sieć odwzorowań jedno- i dwuwymiarowych	262
8.4.	Odwzorowanie Sammona	266
8.5.	Przykłady zastosowań sieci samoorganizujących się	268
8.5.1.	Kompresja obrazów	268
8.5.2.	Zastosowanie sieci do wykrywania uszkodzeń	270
8.5.3.	Prognozowanie obciążeń systemu elektroenergetycznego	273

9

Podstawy matematyczne systemów logiki rozmytej / 276

9.1.	Podstawowe pojęcia systemów rozmytych	277
9.1.1.	Wprowadzenie	277
9.1.2.	Podstawowe definicje	278
9.2.	Zasady wnioskowania w zbiorach rozmytych	279
9.3.	Interpretacja reguł wnioskowania w systemie wielowymiarowym	281
9.4.	Układy logiki rozmytej w środowisku pomiarowym	282
9.4.1.	Fuzyfikator	282
9.4.2.	Defuzyfikator	285

10

Sieci neuronowe o logice rozmytej / 289

10.1.	Gradientowa metoda uczenia sieci rozmytej	289
10.1.1.	Zależności uczące sieci	289
10.1.2.	Zastosowanie sieci rozmytych w problemach identyfikacji nieliniowych obiektów dynamicznych	293
10.2.	Uczenie samoorganizujące się sieci rozmytych	300
10.3.	Uczenie bezpośrednie na podstawie tabeli przejść	302

11

Implementacja sieci neuronowych w technologii VLSI / 308

11.1.	Elementy rozwiązań analogowych sieci neuronowych	308
11.1.1.	Realizacja neuronu sigmoidalnego	308
11.1.2.	Realizacja scalona sieci rekurencyjnych	310
11.1.3.	Realizacja scalona układu WTA	313
11.1.4.	Rozwiązania dotyczące sieci neuronowych rozmytych	315
11.2.	Przegląd komercyjnych układów scalonych	318
11.2.1.	Koprocесory neuronowe	318
11.2.2.	Specjalizowane rozwiązania neurokomputerów	320
11.2.3.	Układy scalone analogowe	323

Dodatek A**Opis programu Netteach / 326**

A.1.	Przygotowanie plików z danymi	326
A.2.	Opcje wywołania programu	328

Dodatek B**Opis programu Cascor / 330**

B.1.	Opis parametrów wywołania programu	330
B.2.	Przygotowanie plików uczących	332

Dodatek C**Opis programu Hfnet / 334****Bibliografia / 336****Skorowidz / 344**